

ΚΩΝΣΤ. Ι. ΒΟΥΡΒΕΡΗ

Όμοτίμου καθηγητού του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΜΙΑ ΦΥΓΗ ΚΑΙ ΜΙΑ ΕΠΑΝΟΔΟΣ

Ἡ *via triumphalis* τῆς ἐπανερχομένης κυριαρχίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλασσικοῦ

Τὴν ἐποχὴν μας χαρακτηρίζει μία μεταβατικότης, μία προφανὴς ἀλλαγὴ τρόπων σκέψεως καὶ βίου, ἡ ὁποία κατ' οὐσίαν εἶναι «φυγὴ» ἢ διάθεσις καὶ τάσις φυγῆς ἀπὸ τὰ παραδεδομένα. Καὶ ἡ ροπὴ αὐτὴ τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τὰ καθεστῶτα (τὸ «κατεστημένον», ὅπως τὸ λέγουν οἱ πολλοὶ) ἀφορμᾶται καὶ κάτωθεν καὶ ἄνωθεν, ἔχει δὲ ποικιλίαν ἐκδηλώσεων. Εἶναι μία κίνησις καὶ ἀρρῦθμος διάχυτος καὶ μὲ προγραμματισμένον ρυθμὸν ἀναστατώσεως, ζωηρότεροι δὲ φορεῖς τῆς εἶναι οἱ νέοι τῆς ἐποχῆς, ἡ πλειονότης τῶν τοιῶνάχιστον. Ἡ συνήθης θεώρησις τῆς ποικιλομόρφου αὐτῆς φυγῆς ἀπὸ τὰ παραδεδομένα περιορίζεται εἰς τὴν ἐπισήμανσιν τῶν ἐξωτερικῶν μόνον καὶ ρηγῶν ἐκδηλώσεών τῆς. Μία ὁμως σφαιρικὴ καὶ εἰς βάθος ἐρευνα τοῦ φαινομένου τούτου εἰς τὸ σύνολόν του πείθει, ὅτι διανύομεν μίαν νέαν παγκόσμιον «Ἀναγέννησιν», ἓνα νέον «οὐμανισμόν», τείνοντα νὰ διαδεχθῇ καὶ ὑποκαταστήσῃ τὸν «οὐμανισμόν» τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀναγεννήσεως τοῦ 15ου μ.Χ. αἰῶνος. Χρησιμοποιῶ ἐδῶ ἐπίτηδες τὸν ὄρον «οὐμανισμός», διότι ἀκριβῶς ἐδῶ κεῖται ἡ ὀρθὴ χρῆσις του. Ὁ ὅρος «οὐμανισμός» ἐκφράζει κατὰ κυριολεξίαν τὴν ἰδιοτυπίαν τοῦ φαινομένου «Humanismus» τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων τῶν νεωτέρων χρόνων. Διὰ τὸ παλαιὸν φαινόμενον τῆς ἐλληνογενείας καὶ ἐλληνοκεντρικότητος τῶν μετὰ τοὺς Ἀρχαίους Ἑλλήνας ἐποχῶν, λαῶν καὶ ἀνθρώπων κυριολεκτεῖται ὁ ἐπικρατήσας, ἀρχαῖος ἐλληνικὸς ἄλλωστε, ὅρος «ἀνθρωπισμός».

Βασικὰ αἰτία τῆς νέας «ἀναγεννήσεως» καὶ τοῦ νέου «οὐμανισμοῦ» εἶναι τὰ πασίγνωστα κατορθώματα τῆς νεωτέτης φυσικῆς, τῆς ἐπιστήμης τοῦ διαστήματος καὶ τῆς τεχνολογίας. Ἀυτὰ ἔφεραν τοὺς νέους τρόπους σκέψεως καὶ ζωῆς, αὐτὰ ἐξέωθησαν καὶ ἐξέθρεψαν τὴν νέαν «ἀναγέννησιν», ἡ ὁποία διὰ τῆς συγχρόνου εὐημερίας τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὰς χώρας τοιῶνάχιστον ὅπου ὑπάρχει βίος εἰρήνης, καὶ διὰ τῆς ἐξυψώσεως τοῦ βιοτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐπιπέδου αὐτοπροβάλλεται ὡς νέος «οὐμανισμός», ἔχων τὰς ἰδικὰς του ἀξιώ-

σεις και τὰ ἰδικά του αἰτήματα διὰ τὸν σύγχρονον καὶ μέλλοντα ἄνθρωπον.

Ὅπως ἡ ἀναγεννητικὴ ἐξόρμησις τοῦ ἐλληνολατινικοῦ οὐμανισμοῦ τοῦ 15ου μ.Χ. αἰῶνος, ἔστι καὶ ὁ σύγχρονος τεχνολογικὸς οὐμανισμὸς ἔχουν κοινὸν στόχον τὸν Ἄνθρωπον, αἱ ἐνέργειαι τὴν εὐημερίαν του, αἱ παρενέργειαι τὴν τραγικὴν του περιπέτειαν.

Ὁ σύγχρονος τεχνολογικὸς οὐμανισμὸς εἰς τὴν βιτρίναν τῶν προϊόντων καὶ προσόντων του προβάλλει τὰ δύο ἐντυπωσιακώτερα χαρακτηριστικά του: τὸν δυναμισμὸν καὶ τὴν ἡλικίαν του. Ἡ μεταβατικότης λοιπὸν τῆς ἐποχῆς μας, περὶ τῆς ὁποίας ὠμιλήσαμεν ἐν ἀρχῇ τῆς μελέτης, συνίσταται εἰς τὴν στροφήν καὶ κίνησιν ἀπὸ τοῦ ἐλληνολατινικοῦ πρὸς τὸν τεχνολογικὸν «οὐμανισμὸν» μὲ πρωτοπορίαν τοὺς νέους τῆς ἐποχῆς. Αὐτὸ τὸ νόημα ἔχει ἡ λέξις «φυγή» τοῦ τίτλου τῆς μελέτης αὐτῆς. Εἶναι φυγή ἀπὸ τὸν εὐρωπαϊκὸν «οὐμανισμὸν» τοῦ 15ου μ.Χ. αἰῶνος καὶ ὁμολογία πίστεως εἰς τὸν τεχνολογικὸν «οὐμανισμὸν» τῶν καιρῶν μας μὲ τοὺς νέους τρόπους σκέψεως καὶ ζωῆς καὶ τὰ νέα ἀνθρώπινα αἰτήματα.

Ἡ φυγὴ ὅμως ἀπὸ τὴν πρώτην εὐρωπαϊκὴν οὐμανιστικὴν Ἀναγέννησιν καὶ ἡ εἰσοδος εἰς τὸν χώρον τοῦ τεχνολογικοῦ οὐμανισμοῦ τῆς εὐημερίας καὶ τῆς περιπετείας δὲν φαίνεται νὰ ἱκανοποιῇ πλήρως τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον. Ἡ ἀπὸ τῆς παρελθοντολογίας πρὸς τὴν παροντολογίαν φυγὴ δὲν ἔχει, φαίνεται, κατασιγάσει τὴν ἀνήσυχον βιομηχανικὴν καὶ καταναλωτικὴν κοινωνίαν μας. Διότι ἡ προεικάζουσα τὴν διαδοχὴν τῶν καιρῶν καὶ τῶν ἡθῶν μελλοντολογία, ὑπὸ τὰς κατ' ἐπιστήμην ἐκφάνσεις της, ἤρχισε νὰ ὀμιλῇ περὶ μεταβιομηχανικῆς κοινωνίας καὶ νεωτέρου «οὐμανισμοῦ». Τὸ πνεῦμα τῆς φυγῆς καὶ τῆς ἀλλαγῆς καὶ οἱ φορεῖς του ἐν τῇ ἐξελεκτικῇ ρύμῃ τῆς διαδοχῆς τῶν γενεῶν καὶ τῶν οὐμανισμῶν ἤρχισαν νὰ ἀναζητοῦν, ἀπὸ τῆς ἀρνήσεως καὶ τῆς φυγῆς, τὴν θέσιν τῆς ἐπανάδου εἰς τὰς ἀρχάς καὶ πηγὰς τῆς σκέψεως καὶ τῆς ζωῆς.

Μία ἀπὸ τὰς κυριωτέρας ἐκδηλώσεις τῆς ἐκτεθείσης φυγῆς ἀπὸ τοῦ ἐλληνολατινικοῦ οὐμανισμοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν νεωτέρων χρόνων εἶναι ἡ μέχρις ἀφανισμοῦ κάθετος πτώσις τῆς κλασσικῆς παιδείας εἰς τὸν κόσμον καὶ ἰδίᾳ τὸν Δυτικόν, τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν καλλίτερα.

Ὅπως ἄλλοτε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡ Δελφικὴ Πυθία ἐξήγγειλεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ αὐτοκράτορος τὴν πῶσιν τῆς Δελφικῆς καλύβης καὶ τοῦ ἔθνισμοῦ καθόλου, πρὸ τοῦ πρὸς ὅλοσχερῇ ἐπικράτησιν καλπάζοντος Χριστιανισμοῦ, ἔστι καὶ ἡ σύγχρονος πολιτιστικὴ αὐτοσυνείδησις τοῦ Δυτικοῦ κόσμου «σημαίνει», ὑπὸ τὴν γοητεύουσαν σειρηνῶδιαν τοῦ συγχρόνου τεχνολογικοῦ οὐμανισμοῦ, τὸν ἐπικείμενον θάνατον τῆς ἐλληνικῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας, ἡ ὁποία ἦτο ἡ ὑψηλότερα μορφωτικὴ παράδοσις τῆς Ἑσπερίας. Τὰ τραγικὰ «σήματα» τῆς νέας Πυθίας δὲν εἶναι σαφεῖς ἐξαγγελίαι τοῦ ἐγγίζοντος ἀφανισμοῦ τῶν ἐλληνικῶν κλασ-

σικῶν γραμμάτων εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ ἀφανισμὸς δὲν ἐπῆλθεν ἀκόμη ὀριστικῶς, ὅμως σοβαρῶς ἀπειλεῖται ὡς ἐπικείμενος. Καὶ τοῦτο, διότι ζῇ ἀκόμη ἡ ἐπιστήμη τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς φιλολογίας μαζὶ μὲ τὴν ὑπάρχουσαν ἀκόμη εἰς τὴν ζωὴν γενεὰν τῶν ἐπιζησάντων τοῦ τελευταίου πολέμου παλαιότερων κλασσικῶν φιλόλογων. Ἡ κλασσικὴ φιλολογία λοιπὸν ὡς ἐπιστήμη ζῇ ἀκόμη. Βαίνει ὅμως ἀσφαλῶς πρὸς τὸν θάνατον ἡ ἐλληνικὴ φιλολογία ὡς ἐλληνικὴ κλασσικὴ παιδεία.

Τὰ κλασσικὰ γυμνάσια τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο καταργοῦνται. Τὰ νέα παιδευτικὰ ἰδανικά, τὰ ὁποῖα ἐπέβαλον τὰ καταπληκτικὰ ἐπιτεύγματα τῆς τεχνολογίας καὶ τῆς ἐπιστήμης τοῦ διαστήματος, ἀπομακρύνουν συνεχῶς τὴν νεολαίαν ἀπὸ τὴν παιδευτικὴν παράδοσιν τῆς κλασσικῆς παιδείας. Ἡ μορφωτικὴ πεμπτούσια τῆς παιδείας ταύτης, ὁ ἐλληνικὸς ἀνθρωπισμὸς, ὅφ' ἦν μορφὴν τὸν ἀνεκάλυψεν ἐκ νέου καὶ ἐπέβαλεν ἡ ἀρχαιολατρία τοῦ «οὐμανισμού» τῆς Ἀναγεννήσεως τοῦ 15ου αἰῶνος, πνέει τὰ λοῖσθια εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην.

Ἡ ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ τεχνολογικοῦ οὐμανισμοῦ πτώσις τῆς κλασσικῆς παιδείας εἰς τὸν κόσμον δὲν εἶναι ἀπλῶς παιδευτικὸν ἢ παιδαγωγικὸν φαινόμενον· ἔχει εὐρύτερον ἐπακόλουθον τὴν κατάλυσιν τῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν δεσμῶν τῆς ἐνότητος τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου γενικώτερον, δοθέντος, ὅτι ἡ ἐλληνογένεια καὶ ἡ ἐλληνοκεντρικότης τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὠφείλετο εἰς τὴν οἰκουμενικότητα¹ τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Διὰ τῆς καταργήσεως τῆς σπουδῆς τῶν ἐλληνικῶν κλασσικῶν γραμμάτων δὲν ὑφίσταται πλῆγμα μόνον ἡ ἐθνικότης, ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκουμενικότης τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, ποὺ εἶναι ἡ κυριωτέρα πηγὴ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ.

Ἐν τούτοις καὶ ὁ τεχνολογικὸς οὐμανισμὸς τοῦ καιροῦ μας ὑφίσταται, ὡς εἶδομεν, καὶ αὐτὸς μίαν κρίσιν. Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τέρμα τῆς «φυγῆς», χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἱκανοποιῇ τὴν σύγχρονον κοινωνίαν ἡ οὐμανιστικὴ αὐτὴ κατάληξις τῆς παροντολογίας. Ἡ ἐποχὴ μας λοιπὸν μένει ἀνικανοποίητος καὶ ἀπὸ τοὺς δύο οὐμανισμοὺς, σημεῖα δὲ τῆς δυσπιστίας αὐτῆς πρὸς τὸν παντεχνολογισμὸν τῆς ἐποχῆς εἶναι, ὅφ' ἐνὸς μὲν αἱ προτάσεις τῶν μελλοντολόγων, ὅφ' ἐτέρου δὲ νοσταλγικαὶ τάσεις τῶν συγχρόνων τεχνολόγων πρὸς εἰσαγωγὴν ἀνθρωπιστικῶν μαθημάτων ἐρμηνείας τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος εἰς τὰ μέσα καὶ ἀνάτατα τεχνικὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα².

1. Βλ. Κωνστ. Ι. Βουρβέρι, Ἡ πνευματικὴ οἰκουμενικότης καὶ παρουσία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, Ἀθῆναι 1961, 1970³. (Δημοσιεύματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑταιρείας, Σειρὰ πρώτη, ἀριθμ. 22).

2. Ἐξηκριβωμένα πληροφορία ἀπὸ συνάδελφον Πολυτεχνεῖου τοῦ Καναδᾶ,στηριζόμενα δὲ εἰς στατιστικὰ στοιχεῖα τῶν Η.Π.Α. καὶ τοῦ Καναδᾶ, μαρτυροῦν περὶ μερικῆς (9 - 10 %) μεταστροφῆς τῶν ἐνδιαφερόντων τῆς νεολαίας ἀπὸ τῶν θετικῶν - τεχνολο-

*
* *
*

Νομίζομεν, ὅτι οὔτε ἡ φυγή ἀπὸ τὸν ἐλληνολατινικὸν οὐμανισμόν τῆς Ἀναγεννήσεως οὔτε ἡ προβολή τοῦ συγχρόνου τεχνολογικοῦ οὐμανισμοῦ παρέχουν τὴν λυτρωτικὴν διέξοδον ἀπὸ τὴν παιδευτικὴν καὶ κοινωνικὴν κρίσιν τοῦ καιροῦ μας. Τὴν λύτρωσιν μία κυρίως λύσις τῆς κρίσεως παρέχει. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸν ἀρχαῖον καὶ αἰώνιον ἐλληνικὸν ἀνθρωπισμόν, τὸν ἀνθρωπισμόν τῆς πνευματικῆς διαρκείας καὶ παρουσίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος εἰς ὅλους τοὺς μετέπειτα τῶν Ἑλλήνων λαούς, ἐποχὰς καὶ ἄτομα. Τὸ παιδευτικὸν καὶ κοινωνικὸν ἐθνικόν, εὐρωπαϊκὸν καὶ οἰκουμενικὸν χρέος μας εἶναι ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸν αἰώνιον ἐλληνικὸν ἀνθρωπισμόν, ἐπιστημονικῶς, μεθοδολογικῶς καὶ κοινωνικῶς προσαρμοζόμενον πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Ἐφύγομεν ἀπὸ τὸν ἐλληνολατινικὸν οὐμανισμόν τοῦ 15ου μ.Χ. αἰῶνος, δοκιμάζομεν ἀνικανοποίητοι τὸν τεχνολογικὸν οὐμανισμόν τῆς ἐποχῆς, τοῦ δὲ λόγου τὸ ἀσφαλὲς μαρτυρεῖ τὸ ἐπίμονον περὶ ἐπανάδου αἶτημα αὐτῶν τούτων τῶν τεχνολόγων καὶ μελλοντολόγων.

Τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸν αἰώνιον, πανάρχαιον, ἀλλὰ πάντοτε ζωντανὸν ἐλληνικὸν ἀνθρωπισμόν ἔχει τάξει ὡς ἀρχὴν τῆς ἡ Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς της, ὅχι μόνον χάριν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ χάριν τῆς οἰκουμενικῆς ἐλληνογενείας καὶ τῆς διεθνoῦς πνευματικῆς ἐνότητος. Εἶναι δὲ εὐτυχής, διότι δύο Διεθνή Ἀνθρωπιστικά Συμπόσια εἰς τοὺς Δελφούς, τὸ 1969 καὶ τὸ 1972, προέτειναν ὁμοφώνως τὴν δημιουργικὴν ταύτην ἐπάνοδον εἰς τὰς πηγάς.

Τὸ θέμα τῆς ἐπανάδου εἰς τὸν ἐλληνικὸν ἀνθρωπισμόν, ἀγιαζόμενον ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ — τοῦτου ἀρμόδιοι κήρυκες εἶναι οἱ θεολόγοι — ἔχει ἀνάγκην συνεχoῦς ἐρεῦνης, θεωρήσεως, συνειδητοποιήσεως καὶ διαδόσεως, ἔργων, ἅτινα προϋποθέτουν τὴν ὑπαρξιν μιᾶς μονίμου ἑδρας διαρκoῦς λειτουργίας καὶ διαρκoῦς ἀνθρωπιστικῆς ἀκτινοβολίας, τελουμένης εἰς τὸ πλαίσιον μιᾶς διεθνoῦς συνεργασίας ἐκπροσώπων ὅλων τῶν τομέων τοῦ ἐπιστητοῦ.

Εἰς ἓνα κόσμον, ὡς ὁ σημερινός, ὁ ὁποῖος συνεχῶς περισσότερον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἔρευναν καὶ τὴν γνώσιν, ἡ ἔλλειψις ἐπιστημονικῆς ἐνότητος εἰς τὴν καθολικὴν θεώρησιν τῶν διαφορῶν κλάδων τῆς ἐρεῦνης καὶ ἡ ἐκ

γικῶν ἐπιστημῶν (sciences) πρὸς τὰς πνευματικὰς - κοινωνικὰς - ἠθικὰς ἐπιστήμας (arts).

Οἱ μεταστρεφόμενοι νέοι ἰσχυρίζονται, ὅτι ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπαγγελματικὴν μάθησιν ἔλλειπει ἡ πνοὴ καὶ ἡ μεταφυσικὴ ἀγωνία, ἡ σφαιρικὴ θεώρησις τοῦ «τέλους» τοῦ βίου μὲ ἀνθρωπιστικὸν δέικτην θεωρήσεως.

τούτου προκύπτουσα ασάφεια ως πρὸς τὸν σκοπὸν πάσης ἐπιστήμης γενικῶς εἶναι δυνατόν νά καταστοῦν ἐπικίνδυνος διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν. Ἡ ἀτέλεια αὕτη μᾶς ἐμποδίζει νά σχηματίσωμεν μίαν καθολικὴν εἰκόνα τῆς ἐπιστήμης, ἀπαραίτητον διὰ τὴν διατήρησιν τῆς φυσικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνευματικοῦ βίου. Καὶ ἐδῶ πάλιν τὴν μεθοδολογικὴν καὶ οὐσιαστικὴν λύτρωσιν παρέχει τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πνεῦμα, κηρύξαν τὴν ἐνότητα τοῦ ἐπιστητοῦ — «ἐν τὸ ὄν» — καὶ συνακολούθως τὴν ἐνότητα θεωρήσεως φύσεως καὶ ἀνθρώπου.

Ὁ ἑλληνικὸς ἀνθρωπισμὸς, εἰς τὸν ὅποιον εἶναι ἡναγκασμένη νά ἐπανεέλθῃ ἡ σύγχρονος κοινωνία, μὴ ἱκανοποιουμένη ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῶν δύο οὐμανισμῶν ποῦ ἀνεφέραμεν, τοῦ ἑλληνολατινικοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τοῦ ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς αὐτὸν τεχνολογικοῦ, ἐμφανίζεται εἰς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον μὲ πολὺ εὐρυτέρας διαστάσεις ἐκείνων, τὰς ὁποίας εἶχεν ἡ πρώτη φάσις τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ φαινομένου, ἥτοι ὁ ἀνθρωπισμὸς τῶν Ἑλληνιστικῶν καὶ Ἑλληνορρωμαϊκῶν χρόνων, ὁ γνωστὸς ὡς ἀνθρωπισμὸς τῶν «studia humaniora». Ἱστορικοὶ λόγοι οὐσιαστικῆς σημασίας ἔχουν ἤδη διανοίξει ἀπὸ τῶν ἑλληνορρωμαϊκῶν χρόνων τὰς νέας διαστάσεις τοῦ πρωταρχικοῦ ἀνθρωπιστικοῦ χώρου πέραν τῶν «studia humaniora» καὶ πέραν τῆς ἀρχαιογνωσίας. Κατὰ τὸν δισχιλιετῆ βίον του ὁ ἑλληνικὸς ἀνθρωπισμὸς ἔσχε τὸν καθαγιασμόν του διὰ τῶν χριστιανικῶν ἀξιών καὶ ἐπλουτίσθη καὶ πλουτίζεται διὰ τῶν ἀξιῶν ὅλων τῶν τομέων τοῦ πολιτισμοῦ, αἵτινες ἀξία κατατείνουν εἰς προσέγγισιν καὶ σχεδὸν ταύτισιν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ τῆς πρώτης «humanitas» μὲ τὴν ἐν νεωτέρᾳ ἐννοίᾳ «φιλανθρωπία».

Αἱ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸν ἀνθρωπιστικὸν χῶρον καὶ λίαν ἀσμένως γενόμεναι δεκταὶ ἀξίαι εἶναι αἱ ἀξίαι τῶν μαθηματικῶν, τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἢ πνευματικῶν λεγομένων ἐπιστημῶν, τῶν καλῶν τεχνῶν, τῶν θετικῶν - φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνολογίας. Οὕτως ὁ ἑλληνικὸς ἀνθρωπισμὸς μετὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν διεύρυνσιν τῶν ὁρίων του μετεκοσμήθη εἰς ἓν ἀνθρωπιστικὸν «studium generale», τοῦ ὁποίου ἀπώτατος σκοπὸς καὶ ἐν ταύτῳ γενικὸς σκοπὸς ὅλων τῶν ἐπὶ μέρους τομέων τοῦ ἐπιστητοῦ εἶναι ἡ «παιδεία τοῦ ἀνθρώπου εἰς Ἀνθρώπον», ἡ ἀνανεωθείσα καὶ κραταιωθείσα καὶ παγκοσμίως ἤδη κατισχύουσα σωκρατικὴ ἐντολή: «βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους».

Ἡ εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσα ἀξιολογικὴ διεύρυνσις καὶ νέα θεώρησις τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ φαινομένου δὲν σημαίνει πληθωρικὴν πολλότητα, διασπαστικὴν τῆς παραδεδομένης ἐνότητος καὶ συναφείας τοῦ φαινομένου τούτου μὲ τὴν κλασσικὴν παιδείαν καὶ δὴ τὴν σπουδὴν τῶν ἑλληνικῶν κλασσικῶν γραμμάτων, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἴσα - ἴσα μίαν «ἐπάνοδον» μετὰ τὴν φυγὴν, μίαν «via triumphalis» τῆς ἐπανερχομένης κυριαρχίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλασσικοῦ.

Διότι ακριβώς ή από όλων των τομέων του έπιστητού, του πολιτισμού και της ζωής εισροή αξιών εις τόν ανθρωπιστικόν χώρον, τò κέντρον του όποιου κατέχουν αί πηγαί του Δυτικού πολιτισμού έλληνικάι κλασσικάι άξία, ήγιασμένοι υπό των χριστιανικών, δέν είναι άλλο τι, παρά επάνοδος εις την έλληνικήν ιδέαν της παιδείας και υπογράμμισις της έλληνικής προελεύσεως του ανθρωπιστικού φαινομένου. 'Η παιδεία κατά τους 'Αρχαίους "Έλληνας δέν είναι τò περιωρισμένον και άτυχώς σήμερον ως σχολικόν μόνον θεωρούμενον φαινόμενον της επιδράσεως των διδασκόντων επί τους διδασκόμενους, αλλά έν ευρύτατον διάχυτον φαινόμενον της ζωής, φαινόμενον επιδράσεως όλων των αξιών του πολιτισμού επί τους συμβιούντας ανθρώπους. Πολιτισμός και παιδεία κατά τους "Έλληνας ταυτίζονται. 'Η παιδεία, ή άμοιβαία δηλαδή επιδρασις των συμβιούντων επ' αλληλους, δημιουργεί τόν πολιτισμόν και δημιουργείται υπ' εκείνου. Εις την πολλότητα των αξιών του πολιτισμού των καιρών μας προσδίδει ένότητα τò ένιατον κοινόν ανθρωπιστικόν ιδεώδες της σωκρατικής διανοίας «*βελτίους ποιεῖν τούς ανθρώπους*», κοινόν ιδεολογικόν πρόσταγμα πρòς όλους τους τομείς του πολιτισμού του παρόντος και του μέλλοντος.

'Η μέριμνα του Δυτικού και του σύμπαντος κόσμου διά την επιβίωσιν του ανθρωπίνου γένους κατά τρόπον άντάξιον του 'Ανθρώπου δέν έχει παρά νά στραφή πρòς τās πηγάς της πνευματικής του υπάρξεως, την ανθρωπιστικήν 'Ελλάδα του παρελθόντος, διά νά στηρίξη την μελλοντολογία της επί όντως στερεών ανθρωπίνων βάσεων.

Αί νέαι διαστάσεις του ανθρωπιστικού φαινομένου τò επαναφέρουν διά της ενιζούσης πολλότητας εις την πρώτην άρχήν και πηγήν του.

'Ερωτάται ήδη : ποίον έν τῷ προκειμένῳ είναι τò χρέος της 'Ελληνικής 'Ανθρωπιστικής 'Εταιρείας, καταστατική άρχή της όποιας είναι ή διακονία εις τόν αιώνιον 'Ελληνικόν 'Ανθρωπισμόν και ποίον τò χρέος της συγχρόνου 'Ελλάδος, ύπευθύνου φορέως των έθνικών και οικουμενικών αξιών, των όποιων έχει ταχθῆ θεματοφύλαξ από την ίστορικήν μοίραν της;

'Η κατωτέρω απάντησις εις τὰ δύο έρωτήματα ως θεωρηθῇ ως μετρίοφρων άπολογία, την όποιάν επιβάλλει ή συναισθησις της βαρείας ευθύνης.

'Η 'Ελληνική 'Ανθρωπιστική 'Εταιρεία, διά νά άμυνθῇ κατά του επικειμένου άφανισμού των Κλασσικών 'Ελληνικών Γραμμάτων από τόν Δυτικόν κόσμον και διά νά ενισχύση την έθνικότητα και οικουμενικότητα του έλληνικού ανθρωπιστικού πολιτισμού, πραγματοποιούσα δέ όμόφρονον άπόφασιν και πρότασιν δύο Διεθνών 'Ανθρωπιστικών Συμποσίων Δελφών -

Ἀθηνῶν - Πηλίου, τοῦ 1969 καὶ τοῦ 1972¹, ἰδρύει εἰς τὴν παναρχαίαν ἔδραν ἐλληνικῆς παιδείας, τὸ Πήλιον (Κένταυρος Χείρων - Ἀχιλλεὺς) καὶ δὴ εἰς τὸ γραφικὸν Κατηχώριον Βόλου, μόνιμον κτίσμα «Διεθνoῦς Κέντρου Ἀνθρωπιστικῶν Κλασσικῶν Ἑρευνῶν»², ἔχοντος κύριον σκοπὸν τὴν ἀναβίωσιν καὶ συνειδητοποίησιν τῆς πνευματικῆς παρουσίας τοῦ πνέοντος τὰ λοισθια σήμερον ἐλληνικοῦ ἀνθρωπιστικοῦ πνεύματος εἰς τὴν σύγχρονον ζωὴν τῆς Δύσεως.

Ἄν εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον ἀποθάνῃ αὐτὸ τὸ πνεῦμα³, ἡ Ἑλλάς θὰ μείνῃ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἀνθρώπων ἀπλοῦν βαλκανικὸν κράτος, χρησίμων μόνον διὰ τὸ ἐφήμερον πολιτικὸν ποδόσφαιρον.

Εἰς τὸ Διεθνὲς Ἀνθρωπιστικὸν Κέντρον θὰ συγκεντρῶνται ἀπὸ Ἀπριλίου μέχρις Ὀκτωβρίου ἐκάστου ἔτους ὡς φιλοξενούμενοι τοῦ Κέντρου, ὁμάδες 6 - 10 κορυφαίων προσωπικοτήτων, ἐκπροσώπων ὅλων τῶν τομῶν τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἐκάστη ἐπὶ 2 - 3 ἑβδομάδας, πρὸς ἔρευναν καὶ διαλογικὴν ἐξέτασιν σεμιναριακοῦ τύπου ἀνωτάτου ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου θεμάτων δύο κατηγοριῶν. Τὰ θέματα ταῦτα εἶναι γενικῶς τὰ ἑξῆς :

α) Ἡ πνευματικὴ παρουσία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον καὶ ἡ σημασία τοῦ ἐλληνικοῦ ἀνθρωπιστικοῦ πνεύματος διὰ τὸν σύγχρονον καὶ τὸν αἰώνιον ἄνθρωπον.

Καὶ β) Ἡ ἐνότης ἀνθρωπισμοῦ, ἐπιστήμης, καλλιτεχνίας καὶ τεχνολογίας, ὑπὸ κοινὸν σκοπὸν τὸ ἀθάνατον σωκρατικὸν καὶ ἐλληνικὸν αἷτημα τῆς παιδείας τοῦ ἀνθρώπου εἰς Ἀνθρώπον. Τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων διαλόγων, σεμιναρίων καὶ συμποσίων θὰ ἐκδίδονται ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας σύντομα πρακτικὰ εἰς ὅλας τὰς γλώσσας.

Δύο διεθνεῖς ἐπιτροπαὶ τοῦ Κέντρου τούτου, μία διοικητικὴ καὶ ἑτέρα

1. Βλέπε τὰ οἰκεία Πρακτικὰ (Δημοσιεύματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑταιρείας, Σειρὰ δευτέρα: «Μελέται καὶ ἔρευνα», ἀριθμ. 20 καὶ 21 καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 23 «2nd International Humanistic Symposium (Athens - Delphi, September 24 - October 2, 1972). Summaries, Athens 1972.

2. Τὸ Διεθνὲς Ἀνθρωπιστικὸν Κέντρον ἀνεγείρεται ἐπὶ ἰδιοκτῆτου γηπέδου τῆς Ἑταιρείας 4 στρεμμάτων καὶ μὲ δαπάνην 1.500.000 δρχ. διὰ τὴν πρώτην φάσιν τῆς ἀνοικοδομήσεως, προερχομένων ἐκ τῆς δωρεᾶς 1.000.000 δρχ. τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τῆς Ἑταιρείας κ. Ἰω. Λάτση καὶ ἄλλων φιλοanthρώπων.

Εἶναι ἐπιτακτικὴ ἐθνικὴ ἀνάγκη νὰ εὐρεθοῦν ὅπως ὁσδήποτε τὰ οἰκονομικὰ μέσα διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀνοικοδομήσεως, ἐπικειμένης μάλιστα κατὰ Σεπτέμβριον ἐ.ε. τῆς συγκλήσεως τῶν δύο Διεθνῶν Ἐπιτροπῶν — Διοικούσης καὶ Ἐπιστημονικῆς — τοῦ Κέντρου.

3. Βλ. Κωνστ. Ι. Βουρβέρη, Ἡ σύγχρονος τραγικότης τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ θαύματος (Δημοσιεύματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑταιρείας, Σειρὰ πρώτη, ἀριθμ. 58), Ἀθήναι 1972.

ἐπιστημονική, κατηρτίσθησαν και συνεργάζονται ἤδη διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Γ' Διεθνoῦς Ἀνθρωπιστικοῦ Συμποσίου τοῦ 1975 καὶ διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ κανονισμοῦ λειτουργίας τοῦ Κέντρου, ἥτις θὰ ἀρχίσῃ ἅμα τῇ ἀποπεράτωσιν τῆς ἀνεγέρσεως. Ὁ κανονισμὸς οὗτος συντασσόμενος εἰς 3-4 διεθνεῖς γλώσσας θὰ κυκλοφορηθῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ἄς σημειωθῇ τέλος, ὅτι τὸ Κέντρον τοῦτο θὰ εἶναι μία μόνιμος ἐστία γενέσεως καὶ ἀνανεώσεως τουρισμοῦ ποιότητος, ἔχοντος οἰκονομικὰς ἐπιπτώσεις ἴσως περισσότερον ἰσχυρὰς τοῦ συνήθους τουρισμοῦ ποσότητος.

Θεωροῦμεν ἐπιστημονικὸν καὶ ἐθνικὸν χρέος μας νὰ κλείσωμεν τὴν παροῦσαν μελέτην μὲ τὴν ἐπισήμανσιν τοῦ ἐθνικοῦ κινδύνου τῆς πατρίδος μας: Ἄν ἀφανισθῇ ἡ ἐλληνογένεια καὶ ἡ ἐλληνοκεντρικότης τοῦ Δυτικοῦ κόσμου, καταλύονται οἱ ἠθικοπνευματικοὶ δεσμοὶ τῆς ἐνότητός του, τὴν δὲ κυρίαν εὐθύνην τοῦ ἀφελληνισμοῦ τούτου τῆς Δύσεως θὰ φέρουν ὄχι βεβαίως αἱ χῶραι τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς, ἀλλὰ ἡ ἰδική μας χώρα, ἡ κυρίως ὑπεύθυνος διὰ τὴν διατήρησιν τῆς οὐσίας τῆς Δυτικῆς ἐλληνογενείας.

ΚΩΝΣΤ. Ι. ΒΟΥΡΒΕΡΗΣ